

Тетяна Добко

Сітьове використання компакт-дисків у НБУВ

Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського у процесі задоволення інформаційних потреб користувачів упродовж останніх шести років послуговується базами даних (БД), встановленими на жорсткому диску, і БД на компактних оптичних дисках (КОД, або CD-ROM). Компактність, надійність, висока мобільність, здатність зберігати великі масиви інформації, простота та зручність у користуванні зумовили видання і розповсюдження на КОД національних бібліографій, енциклопедій, видавничих каталогів, різноманітних БД і відповідно їх масове поширення в бібліотеках. Вони значною мірою компенсують відсутність у країні якісних та доступних за ціною каналів зв'язку, за якими міг би здійснюватися доступ до віддалених машиночитуваних БД.

Щороку збільшується кількість інформаційних ресурсів на КОД. Бібліотеки мають враховувати дедалі зростаюче число видань на КОД (бібліографічні, реферативні, повнотекстові, фактографічні та інші БД). З'явилися вже й путівники по БД: «CD-ROM Directory», «CD-ROM Handbook and Electronic Reference Guide» (EBSCO), «The World of CD-ROM», видавничі каталоги фірм SilverPlatter, UMI, ISI тощо.

У НБУВ накопичено значні інформаційні ресурси на КОД, які мають високу вартість. З метою ширшого використання вже існуючих у бібліотеці нетрадиційних носіїв інформації при довідково-бібліографічному обслуговуванні найраціональнішим вважається спільне застосування компакт-дисків засобами комп'ютерної мережі. В його основі лежать програмні методи. Отже, способів реалізації такого підходу може бути не менше, ніж відповідних програмних систем, а їх відомо понад двадцять. Проект «Доступність інформації», що передбачав створення локальної CD-ROM мережі служби ДБО, одержав грант Міжнародного фонду «Відродження».

Сучасний комп'ютерний ринок України пропонує широкий спектр техніки й програмного забезпечення. Для здійснення проекту на конкурсній основі було обране українсько-німецьке підприємство «Фолгат». Планувалося залучити в локальну обчислювальну мережу наявне в бібліотеці обладнання та придбати техніку, що дозволяла б комплексно використовувати і БД, встановлені на жорсткому диску, і CD-ROM, з огляду на перспективи розвитку нетрадиційних носіїв інформації та поповнення ними довідково-бібліографічного фонду.

Основною була проблема вибору накопичувачів для зчитування інформації з КОД (CD-ROM-Changer, CD-ROM Jukebox, CD Tower тощо), які уміщують від чотирьох до 500 дисків.

На підставі зарубіжного досвіду з сітьового використання КОД та досвіду роботи з БД у бібліотеці було створено мережу з двома серверами, оснащеними багатодисковими пристроями для читання інформації. Мережа побудована на адаптерах Ethernet під стандартним програмним забезпеченням Windows 95, Windows for Workgroup Microsoft. Як невиділені сервери використовуються Pentium 133 та Pentium 100. До серверів під'єднані і накопичувачі для КОД через інтерфейс

SCSI-2. Таким чином, при застосуванні стандартного інтерфейсу SCSI-2 один сервер може забезпечувати одночасний доступ до 24 КОД.

Користувач може за своїм бажанням підключати до персонального комп'ютера будь-який системний ресурс віддаленого сервера чи робочої станції. Використання двох серверів одночасно дає змогу розширити репертуар КОД та значно підвищити надійність системи, тобто в разі виведення з ладу одного з серверів його функції можна передати іншому.

Невиділені сервери дозволяють в умовах гострої нестачі коштів на придбання персональних комп'ютерів використовувати їх для забезпечення спільного доступу до сітьових ресурсів, з одного боку, та використання їх як робочої станції для співробітників - з іншого. Такий підхід дав змогу раціонально розпорядитися коштами та підвищити якість програмно-технічних рішень.

Для використання БД каталогу Бібліотеки Конгресу США «CD MARC Bibliographic» (складається з семи дисків CD-ROM) було обрано високошвидкісний CD-ROM Jukebox CDJ 7004 4X фірми «Nacamichi» (вміщує сім КОД). Для інших БД придбано три CD-ROM Changer DRM-624X відомої фірми «Pioneer» з автоматичною зміною шести дисків та 4,4-кратною швидкістю (660 Кбайт/сек). Ці накопичувачі зручні в практиці (як

було виявлено нами з досвіду роботи з 2-швидкісним аналогічним пристроєм цієї ж фірми). Вони дозволяють ефективно розміщувати вказану кількість дисків у зйомному картриджі, використовуючи всього один ідентифікатор SCSI ID. Таким чином, враховуючи й встановлені в комп'ютери CD-ROM-драйвери, загалом у мережі організовано доступ до 35 КОД. Для ефективного реального пошуку інформації у великих масивах враховувалися фактори швидкості передачі даних, те, як швидко накопичувач зможе знайти та надати необхідні дані.

Система досить гнучка в управлінні, забезпечує швидкий доступ до інформації з будь-якого комп'ютера мережі. Сервери і накопичувачі для КОД знаходяться у службовій кімнаті, де розміщені й АРМі співробітників відділу. Дві робочі станції, призначені для читачів, забезпечують сітьовий доступ до інформаційних ресурсів, установлених на серверах. Для стаціонарного встановлення у накопичувачах КОД на сервері були обрані БД, які найактивніше використовуються при ДБО читачів та абонентів бібліотеки. Це - «CD MARC Bibliographic», «Science Citation Index», «Periodical Abstracts Research I», «MathSci Disc», «F & S Index plus TEXT. International» та ін. Системне рішення дозволяє організовувати використання накопичувачів CD-ROM як окремих томів мережі, забезпечує дистанційне управління компакт-дисками, встановленими на серверах, та роботу з локальними БД, встановленими на жорсткому диску. Будь-який клієнт мережі отримує доступ до КОД так, як до будь-якого сітьового ресурсу. CD Changer автоматично опитує накопичувачі CD-ROM, шукаючи потрібну назву компакт-диску або його випуск. Windows 95 та Windows NT дозволяють виділяти тільки одну букву для позначування одного накопичувача CD-ROM. Кількість КОД, що можуть бути проінсталювані на кожній окремій CD-ROM-зчитувач, практично не обмежується. Цей процес регулюється лише кількістю вільних ресурсів пам'яті та вимогами конкретних інформаційних продуктів на КОД. Система дає змогу інсталювати у вже встановлені CD-ROM-накопичувачі інші КОД, а в перспективі й збільшувати число їх самих.

У мережі можливим є обмеження доступу до файлів і принтерів за допомогою паролів та імен користувачів.

Контролюється і кожний рівень доступу користувачів. Наприклад, можна призначати деяким файлам доступ тільки для читання, попередивши їх несанкціоноване редагування або вилучення. Функції розподілу накопичувачів CD-ROM та управління ними забезпечуються програмними засобами адміністрування Windows 95.

Масштабність та відкритість системи водночас з розвиненими засобами адміністрування є основними достоїнствами даного програмно-технічного рішення. У нинішній своїй конфігурації система може розширюватись і екстенсивно (підключенням додаткових багатодискових пристроїв зчитування інформації з КОД та включенням у систему додаткових серверів), й інтенсивно (підключенням до системи дорожчих, але й продуктивніших накопичувачів).

Можливості графічного інтерфейсу дозволяють зробити комп'ютер доступним і непідготовленим користувачам, які можуть майже відразу приступити до роботи. Наприклад, щоб запустити конкретну програму, яка зберігається на певному КОД, необхідно просто вибрати відповідну піктограму.

До переваг даного системного вирішення можна віднести також незалежність від сітьової оперативної системи та відносну дешевизну.

Організація локальної мережі відкриває нові можливості в ДБО. У складі мережі, крім шести комп'ютерів, є лазерний принтер, сканер, струменевий кольоровий принтер, що значно покращує обслуговування читачів. Windows 95 дає змогу інтегрувати сітьові функції, включає можливості доступу до інших серверів, електронної пошти, принтерів, факсів, у перспективі - взаємодії з INTERNET. За підрахунками американських дослідників, об'єднання комп'ютерів у мережу скорочує фінансові витрати на 26%.

Сітьовий доступ до КОД підвищує швидкість отримання інформації, полегшує доступ до інформаційних ресурсів, забезпечує підключення великої кількості дисків та дисководів КОД, спрощує завдання захисту КОД від пошкоджень та викрадень. Об'єднання двох технологій (сітьової і КОД) забезпечує найбільш економічну та ефективну роботу по ДБО користувачів нетрадиційними носіями інформації.

Подається в порядку обговорення

Евгенія Медведєва

Концептуальна модель інформаційного навчання користувачів

Одним з найважливіших напрямів розвитку інформаційної освіти є інформаційне навчання користувачів. До сьогодні в Україні це розв'язувалося пропагуванням бібліотечно-бібліографічних знань серед читачів. З аналізу вітчизняного досвіду випливає, що в нашій державі є значний потенціал у галузі інформатики, який за багатьма параметрами не поступається країнам з вищим рівнем інформаційного сервісу.

Нині інформаційне навчання користувачів розглядається як одна зі складових